

CONSIDERAȚII PRIVIND GESTIONAREA RISCULUI DE LICHIDITATE ÎN INSTITUȚIILE DE CREDIT

Asist. Univ. Drd. Anamaria Popa - Universitatea Bogdan Vodă Cluj-Napoca, e-mail: anyiap@gmail.com

Rezumat:

Liquidity can be defined as the capacity of assets to transform quickly and with minimal costs in liquid money (cash or available bank accounts) for the financing of the banking sector's current operations.

Liquidity is a general characteristic of the banking assets, posing a problem for the management of banking assets and liabilities.

Lichiditatea poate fi definită ca fiind capacitatea activelor de a se transforma rapid și cu cheltuială minimă în monedă lichidă (numerar și disponibil în cont) în vederea finanțării operațiunilor curente ale societăților bancare.

Lichiditatea este o proprietate generală a activelor bancare, o problemă a gestiunii activelor și pasivelor bancare.

Riscul lichidității reprezintă incapacitatea societăților bancare de a onora obligațiile sale de plăți curente. Un nivel de lichiditate necorespunzător poate duce, în situația unei reduceri neașteptate a numerarului, la necesitatea atragerii unor resurse suplimentare de fonduri cu costuri mari, reducând profitabilitatea băncii. Această situație generează în final insolvabilitatea. În schimb, un exces de lichiditate determină o diminuare a rentabilității activelor deci indicatori de performanță bancară reduși.

Apariția acestui tip de risc este datorată în principal următoarelor *cauze*: volumul și structura inadecvată a resurselor și plasamentelor; necorelarea între scadențele resurselor și ale plasamentelor; o politică eronată de dobânzi; dependența de piața financiară; situația economiei reale; indisciplina financiară a agenților economici; influența mass-media.

Înainte de a studia cum se gestionează acest tip de risc trebuie să determinăm principalele surse și destinații ale lichidității.

Principalele surse de lichiditate:

- numerar (monedă efectivă);
- disponibilități și depozite la banca centrală;
- disponibilități și depozite la bănci corespondente;
- portofoliu de bonuri de tezaur, certificate de trezorerie și alte titluri negociabile;
- ratele scadente la creditele acordate clienților;
- împrumuturi sub forma emisiunilor de certificate de depozit;
- împrumuturi de la alte bănci (inclusiv sub forma unor depozite atrase de pe piața interbancară);
- împrumuturi de la banca centrală (inclusiv credite de refinanțare).

Principalele destinații ale lichidității sunt:

- rezerva minimă obligatorie la banca centrală;
- eventualele cereri de împrumut și nevoile de bani lichizi ale clienților;
- acoperirea eventualelor cereri ale clienților persoane fizice și /sau juridice de retragere de fonduri.

Gestionarea lichidității bancare

Gestiunea lichidității constă în asigurarea că nevoile de finanțare sunt acoperite în permanență. În practică, proiecția nevoilor de finanțare depinde de rata dobânzilor.

Gestionarea lichidității comportă diverse aspecte :

În primul rând, în gestiunea corectă a activelor lichide care asigură societatea bancară în raport cu exigibilitățile pe termen scurt.

În al doilea rând, este vorba de procesul de imunizare. Imunizarea este o tehnică ce constă în finanțarea angajamentelor pe toată durata lor de viață, cu resurse pe termene comparabile pentru minimizarea nevoilor de lichiditate prezente și viitoare.

Intr-o a treia accepțiune, gestionarea lichidității pune în joc ansamblul activelor și pasivelor și se înscrie în gestionarea globală a bilanțului sau a activelor și pasivelor bancare. Gestionarea lichidității bancare presupune :

- A. Gestionarea poziției monetare;
- B. Gestionarea poziției lichidității;
- C. Operațiuni pe piața monetară.

A. Gestionarea poziției monetare

Prin poziția monetară înțelegem valoarea la un moment dat a activelor lichide. Componentele poziției monetare sunt:

a) Numerarul (moneda metalică și bancnote aflate în posesia băncii la ghișee și în tezaur). Necesarul de numerar este estimat în funcție de volumul încasărilor/ plăților zilnice cu numerar (graficul de încasări și plăți în numerar).

b) Disponibilul în contul de rezervă la banca centrală - rezerva minimă obligatorie.

c) Disponibilul la alte bănci.

d) Sume de încasat de la alte bănci { sume în tranzit la alte bănci, valoarea instrumentelor de plată – CEC - uri - onorate de bancă, depuse la băncile corespondente.

Gestiunea poziției monetare presupune :

1. Asigurarea încadrării în nivelul minim planificat al rezervei obligatorii ;
2. Identificarea tuturor tranzacțiilor importante care afectează disponibilul în cont curent la banca centrală ;
3. Efectuarea tuturor operațiunilor necesare pentru a contracara influența negativă a tranzacțiilor asupra poziției monetare.

Actualizarea în timpi reali a poziției monetare este esențială având în vedere faptul că aceasta se modifică permanent în cursul unei zile bancare în funcție de natura și volumul operațiunilor curente. Cererile de credite și fluctuațiile cantitative și structurale ale resurselor atrase în special depozite determină fie atragerea de fonduri de pe piață la prețuri peste nivelul optim, fie plasarea excedentului la rentabilități scăzute. În cazul unei bănci de dimensiune BCR poziția monetară este influențată puternic și de numărul și structura tranzacțiilor zilnice.

Rezerva minimă obligatorie

În conformitate cu prevederile Regulamentului BNR, rezerva minimă obligatorie este determinată prin normele autorității monetare în funcție de structura depozitelor bancare. Ea reprezintă un factor de risc suplimentar pentru bănci deoarece se stabilește în funcție de obiectivele politicii monetare ale Băncii Naționale.

Rezerva minimă obligatorie nu este activ lichid și nu poate fi folosită pentru a acoperi o creștere a cererii de credite sau o retragere de depozite.

Prin Regulamentul B.N.R. privind regimul rezervelor minime obligatorii, s-a stabilit mecanismul sistemului rezervelor obligatorii. În cadrul acestor reglementări sunt definite o serie de noțiuni specifice a căror cunoaștere este absolut necesară pentru înțelegerea acestui mecanism. Rezervele sunt disponibilități bănești ale băncii, în lei și în valută , păstrate în conturi deschise la BNR.

Baza de calcul a rezervei minime obligatorii este nivelul mediu, pe perioada de observare, al elementelor de pasiv din bilanțul societăților bancare asupra cărora se aplică rata rezervelor obligatorii .

Perioada de observare este intervalul de timp pentru care se determină baza de calcul .

Perioada de aplicare este intervalul de timp în care trebuie menținut în conturile deschise la BNR nivelul prevăzut al rezervei minime obligatorii .

Nivelul calculat al rezervelor minime obligatorii reprezintă produsul dintre baza de calcul și rata rezervelor minime obligatorii. Nivelul prevăzut al rezervelor obligatorii este soldul mediu zilnic pe care banca trebuie să-l înregistreze în contul în care se mențin rezervele .

Nivelul efectiv al rezervelor îl constituie soldul mediu zilnic înregistrat de bancă în contul în care se mențin rezervele minime obligatorii în perioada de aplicare. Determinarea soldului mediu zilnic se face luând în calcul numărul de zile calendaristice din perioada de aplicare .

Nivelul minim prevăzut al rezervelor îl reprezintă soldul minim zilnic al contului în care se mențin rezervele minime obligatorii, la atingerea căruia băncile nu mai pot face plăți și se calculează prin aplicarea unei cote procentuale asupra nivelului prevăzut al rezervelor minime obligatorii aferente perioadei de aplicare.

Nivelul maxim prevăzut al rezervelor îl reprezintă soldul maxim zilnic al contului în care se mențin rezervele minime obligatorii și se calculează prin aplicarea unei cote procentuale asupra nivelului prevăzut al rezervelor minime obligatorii aferente perioadei de aplicare .

Excedentul de rezerve îl reprezintă diferența pozitivă dintre nivelul efectiv și nivelul prevăzut al rezervelor minime obligatorii .

Deficitul de rezerve îl reprezintă diferența negativă dintre nivelul efectiv și cel prevăzut al rezervelor minime obligatorii.

În cazul în care o bancă înregistrează deficit de rezerve, B.N.R. poate aplica o serie de sancțiuni după cum urmează :

- avertisment scris ;
- amendă aplicabilă băncii;
- limitarea operațiunilor băncii.

Baza de calcul a rezervelor minime obligatorii se constituie din mijloace bănești în moneda națională și în valută reprezentând obligații ale băncii față de persoane fizice și juridice, sub formă de surse atrase, împrumutate, datorii și alte obligații, cu *excepția* mijloacelor bănești :

- atrase de la instituții care, la rândul lor, constituie rezerve minime obligatorii la BNR ;
- atrase de la instituții financiare externe, dacă au o scadență mai mare de 12 luni de la finele perioadei de aplicare. Sumele a căror rambursare se efectuează eşalonat sunt exceptate atât timp cât scadența acestora este mai mare de 12 luni de la finele perioadei de aplicare ;
- care intră în contul curent general al Trezoreriei statului ;
- sumele în valută în tranzit intra și interbancar.

Nivelul bazei de calcul se determină ca medie a soldurilor zilnice ale elementelor de pasiv prezentate anterior.

Perioada de observare o constituie chenzina 1-15 și respectiv 16-30(31) ale lunii.

Perioada de aplicare este luna calendaristică pe durata căreia societățile bancare sunt obligate să mențină în cont la B.N.R. nivelul prevăzut al rezervelor minime obligatorii.

Băncile sunt obligate să mențină în conturile deschise la BNR nivelul prevăzut al rezervelor minime obligatorii ca medie zilnică pe durata perioadei de aplicare (luna calendaristică).

Nu sunt incluse în calculul mediei zilnice sumele care depășesc nivelul maxim prevăzut al rezervelor.

Rezervele minime obligatorii se calculează și se mențin astfel:

- a) în lei, în contul curent al băncii deschis la centrala BNR pentru mijloace bănești în lei ;
- b) în dolari SUA, în contul "LORO" al băncii, deschis la centrala BNR, pentru mijloace bănești în valută. Este foarte important de reținut prevederea stipulată în articolul 8 al secțiunii a-

II-a a Regulamentului BNR nr.4/1998 și anume "*costul* eventualelor operațiuni de schimb valutar necesare băncilor pentru constituirea rezervelor în dolari SUA, ca și *riscul valutar* generat de aceste operațiuni, sunt suportate în întregime de banca în cauză"

Nivelul efectiv al rezervelor minime obligatorii trebuie să fie egal cu cel *prevăzut*, nefăcându-se compensări între depășirea și neîndeplinirea rezervelor în lei și în valută. În cazul în care o bancă înregistrează un *deficit de rezerve*, acesta se va adăuga la nivelul calculat al rezervelor minime obligatorii ale perioadei următoare (rezerva minimă obligatorie a perioadei de aplicare este egală cu deficitul de rezerve al perioadei de aplicare precedente plus nivelul calculat al perioadei de aplicare curente).

Sunt asimilate cu deficitul de rezerve, sumele zilnice cu care băncile se situează sub nivelul prevăzut al rezervelor, în cazul în care o societate bancară înregistrează deficit de rezerve timp de două luni consecutiv, este supusă unei supravegheri prudențiale prin inspecție la sediul băncii din partea BNR.

O altă problemă o constituie ratele rezervelor minime obligatorii care sunt stabilite de către BNR în funcție de obiectivele sale de politică monetară fiind comunicate societăților bancare cu cel puțin 7 zile înainte de perioada de aplicare. De fapt, rata rezervei minime obligatorii reprezintă un instrument de politică monetară a autorității centrale prin care aceasta influențează în special politica creditului. Conform Regulamentului BNR, autoritatea monetară centrală, în funcție de obiectivele sale, poate stabili rate diferite pentru anumite elemente ale bazei de calcul. În acest caz, nivelul prevăzut al rezervelor minime obligatorii se determină prin însumarea nivelurilor aferente fiecărui element al bazei de calcul.

Așa cum am menționat la începutul acestui subcapitol, singurul element al poziției monetare remunerat este rezerva minimă obligatorie. Remunerarea rezervei minime obligatorii se face de către BNR prin intermediul ratei dobânzii stabilită la nivelul cel puțin al ratei dobânzii medii la depunerile la vedere practicate de bănci. Această rată medie se calculează lunar, distinct pentru lei și pentru valută, ca medie ponderată, pe baza datelor transmise de bănci. Soldurile depunerilor la vedere, inclusiv cele neremunerate, precum și ratele dobânzilor aferente, sunt cele din ultima zi a perioadei de observare. Totodată BNR nu bonifică dobândă pentru excedentul de rezerve. La calcularea dobânzilor anul se consideră de 360 de zile, iar luna de 30 de zile.

Plata dobânzilor la rezervele minime obligatorii se face în prima zi lucrătoare după terminarea perioadei de aplicare pentru care s-a făcut calculul.

Regulamentul BNR nr.4/1998 mai prevede o serie de elemente legate de raportarea și verificarea raportării rezervelor minime obligatorii, precum și sancțiuni pentru abateri.

Constituirea de rezerve minime obligatorii are drept scop *asigurarea lichidității minime*, precum și aplicarea politicii băncii centrale legată de restângerea masei monetare și implicit a creditului în economie în condițiile existenței ratei inflației.

B. Gestionarea poziției lichidității

Poziția lichidității se determină ca diferență între volumul activelor lichide și pasive volatile.

Pentru a estima poziția lichidității putem să anticipăm, fie o creștere mai rapidă a nevoilor de credite față de volumul depozitelor, rezultând o nevoie suplimentară de lichiditate pe termen lung care se poate reduce prin diminuarea marjei lichidității sau prin împrumut, fie o creștere a necesarului de credite, mai lentă decât cea a volumului depozitelor, rezultând un plus de lichiditate pe termen lung care poate fi folosit pentru majorarea marjei lichidității sau pentru finanțarea plasamentelor bancare. Poziția lichidității (Active lichide - Pasive volatile)

-indicator derivat din practica gestiunii de trezorerie ;

-calculat pentru acoperirea nevoilor de lichiditate pe termen scurt;

-se calculează pe zile, săptămâni și pe luni ;

-optimizarea lui constă în realizarea unui echilibru între active lichide și pasive imediate.

Pot exista următoarele *situații*:

a) Când poziția lichidității este *negativă*, activele lichide sunt insuficiente pentru onorarea integrală a obligațiilor, astfel că se recurge la surse imediate cum ar fi :

- împrumuturi de pe piața interbancară ;
- lichidarea înainte de termen a unor active din portofoliu ;
- împrumuturi de la banca centrală .

b) Când poziția lichidității este *pozitivă*, resursele de lichiditate depășesc necesarul, excedentul peste limita celui admisibil se plasează pe termen scurt sub forma depozitelor pe piața interbancară.

La nivelul societății bancare se calculează și se analizează o serie de indicatori ai lichidității în vederea gestionării crizelor de lichiditate și în final a insolvabilității.

Pentru aprecierea corectă a situației activelor și pasivelor oricărei societăți bancare, trezoreria folosește o serie de instrumente specifice de analiză privind *gradul de lichiditate* al băncii. Dintre acestea cele mai importante sunt:

(1)*Lichiditatea globală* reflectă posibilitatea elementelor patrimoniale de activ de a se transforma pe termen scurt și cu cheltuieli minime în lichidități pentru a satisface obligațiile de plăți exigibile. Se calculează ca un raport procentual între *active lichide* și *datoriile curente*. Nivelul optim al acestui indicator este 2-2,5 ;

Activele lichide sunt:

- disponibilități bănești inclusiv soldul contului curent al societății bancare la BNR ;
- disponibilități și depozite la alte bănci;
- certificate de trezorerie (alte titluri de stat);
- alte active .

Datoriile curente reprezintă disponibilitățile bănești ale altor instituții financiar-bancare, agenți economici, persoane fizice (resurse atrase).

(2)*Lichiditatea imediată (de trezorerie)* reflectă posibilitatea elementelor patrimoniale de trezorerie de a face față datoriilor pe termen scurt. Se calculează ca un raport procentual între total elemente patrimoniale de trezorerie și total datorii pe termen scurt. Nivelul optim al acestui indicator este 20,5 % . OBS. *Elementele patrimoniale de trezorerie* sunt:

- numerar;
- cont curent la BNR ;
- plasamente pe termen scurt.

Datoriile pe termen scurt sunt formate din disponibilitățile la vedere ale clienților nebankari și împrumuturi pe termen scurt de la alte bănci.

(3)*Lichiditatea în funcție de depozite la vedere* exprimă capacitatea societății bancare de a acoperi din activele lichide pasivele cu gradul cel mai ridicat de volatilitate (depozite la vedere). Se calculează ca un raport procentual între volumul total al activelor lichide și cel al depozitelor la vedere.

(4)*Ponderele depozitelor la vedere în totalul disponibilităților și depozitelor la vedere* reflectă ponderea resurselor atrase foarte volatile în totalul disponibilităților și depozitelor.

(5)*Lichiditatea în funcție de total depozite* reflectă posibilitatea elementelor patrimoniale de activ (active lichide) de a se transforma rapid și cu cheltuieli minime în lichidități pentru a putea face față datoriilor reprezentând totalul depozitelor (disponibilități și depozite ale altor bănci, agenți economici, persoane fizice etc). Se calculează ca un raport procentual între volumul total al activelor lichide și cel al totalului depozitelor (inclusiv cele atrase de pe piața interbancară)

(6)*Lichiditatea în funcție de total depozite și împrumuturi* reflectă posibilitatea elementelor patrimoniale de activ de a se transforma rapid și cu cheltuieli minime în lichidități pentru a putea face față datoriilor reprezentând totalul depozitelor și împrumuturilor. Se stabilește ca un raport

procentual între totalul elementelor patrimoniale de activ (active lichide) și totalul depozitelor și împrumuturilor (de refinanțare de la BNR, de la alte bănci).

(7)*Lichiditatea în funcție de active* exprimă gradul de lichiditate al activului bilanțier, respectiv ponderea activelor lichide în totalul activelor bilanțiere.

(8)*Ponderea creditelor acordate în total resurse atrase* arată gradul în care resursele atrase și împrumutate de la clienți sunt plasate în credite. Se calculează ca un raport procentual între volumul total al creditelor și cel al depozitelor și împrumuturilor.

(9)*Pasive nete*

Pasivele nete care se calculează pentru fiecare perioadă ca diferență între pasive și active cu aceeași scadență. Acest indicator arată, pentru fiecare perioadă, măsura în care activele scadente acoperă obligațiile scadente .

Pasive nete *cumulate* se calculează ca diferență între pasivele și activele cumulate corespunzătoare fiecărei perioade de timp. Indicatorul se utilizează pentru a semnaliza perioada de maximă nevoie de lichiditate .

(10)*Indicele lichidității* se calculează ca raport între suma pasivelor ponderate și suma activelor ponderate cu numărul mediu de zile sau cu numărul curent al grupei de scadențe respective și poate fi :

- egal sau apropiat de 1 deci banca nu trebuie să facă transformare de scadențe ;
- subunitar, respectiv banca face transformarea din pasive pe termen scurt în active pe termen lung în condițiile curbei crescătoare a dobânzii ;
- supraunitar: atunci banca este obligată să transforme pasivele pe termen lung în active pe termen scurt. În acest moment apare *riscul de lichiditate*.

(11)*Rata lichidității* este un indicator relativ care exprimă în procente evoluția gradului de îndatorare al băncii față de piața monetară. Acest indicator se calculează periodic în funcție de scadența operațiilor de împrumut, prin raportarea împrumuturilor nou contractate la împrumuturile scadente în aceeași perioadă.

Rata lichidității poate fi:

- supraunitară deci crește gradul de îndatorare și lichiditatea este în scădere ;
- subunitară când scade gradul de îndatorare, respectiv lichiditatea este în creștere.

(12)*Rata breșei* reflectă mărimea maximă absolută a ratei dobânzii pe care banca o poate plăti pentru finanțarea unui plasament suplimentar relativ la resursele de care dispune. Se calculează ca un raport între diferența între dobânzile încasate și cele plătite și diferența între active și pasive.

C. Operațiuni pe piața monetară interbancară

Piața monetară interbancară este aceea piață pe care se întâlnește cererea cu oferta de lichidități existente la nivelul societăților bancare.

În conformitate cu Regulamentul BNR nr. 1/2000 privind operațiunile pe piața monetară efectuate de BNR și facilitățile de creditare și de depozit acordate de aceasta băncilor, se stabilesc participanții eligibili cu care BNR desfășoară operațiuni de acest gen. Acești participanți sunt:

- băncile, persoane juridice române ;
- sucursalele din România ale băncilor, persoane juridice străine.

Operațiunile pe piața monetară ale BNR pot fi derulate alternativ sau simultan, în funcție de condițiile pieței și în conformitate cu obiectivele de politică monetară ale BNR și au la bază decizia de intervenție a BNR pe piața monetară.

În conformitate cu regulamentul mai sus menționat, BNR efectuează următoarele tipuri de tranzacții :

- a) cumpărări/vânzări reversibile-repo/reverse repo-de active eligibile pentru tranzacționare;
- b) acordarea de credite colateralizate cu active eligibile pentru garantare;
- c) vânzări/cumpărări de active eligibile pentru tranzacționare;

- d) emitere de certificate de depozit;
- e) swap valutar;
- f) atragere de depozit;
- g) facilități permanente.

Concluzie: În practică de pune problema procedurilor de urmat în caz de criză, astfel, **criza de lichiditate** este operativ semnalata prin cresterea solicitarilor de retragere – pe cont sau numerar – de disponibilitati ale clientelei. Semnalarea instaurarii unei situatii de criza este cel mai adesea facuta de catre unitatile operative ale bancii. Mesajul receptat impune instaurarea unui comandament de criza – alcatuit din directorul de trezorerie si coordonatorul acestuia din CM. Comandamentul de criza hotaraste operativ masurile si ordinea in care vor fi luate ele. Atributiile membrilor comandamentului sunt :

- directorul general are atributii de decizie strategica atat in relatia cu directia trezorerie, cit si in relatia cu Comitetul Managerial si Consiliul de Administratie
- directorul de trezorerie are atributii operative, el este cel care primeste toate informatiile de la sucursale si de la compartimentele centralei (de exp. Directia decontari) , le prelucreaza si aplica operativ deciziile luate in comandamentul de criza.

În functie de gravitatea crizei, resursa la vedere – care are cel mai înalt grad de exigibilitate – poate sa creasca pina la nivelul totalului resursei atrase, prin desfiintarea tuturor depozitelor constituite, datorita psihozei deponentilor generata de zvonurile din piata interbancara . Procedura de desfiintare a depozitelor la termen presupune trecere obligatorie prin contul de disponibil (cont de tranzit) a sumelor provenite din depozitele desfiintate, de aceea *indicatorul* care semnaleaza aparitia si masoara dimensiunile crizei este *cuantumul disponibilului la vedere*. În functie de cresterea ponderii resursei la vedere, care da dimensiunea crizei, se vor lua masuri in urmatoarea **ordine de prioritate** :

1. utilizarea numerarului din casierii si a disponibilitatilor din conturile nostro
2. resursa atrasa de la banci – limitata de nivelul maxim al limitelor de expunere ale bancilor partenere fata de banca noastra
3. suspendarea liniilor de credit neangajate, limitarea temporara a creditarii prin parghii comerciale uzuale, tinerea sub control a scadentelor de incasat din rate de credit, dobanzi speze si comisioane
4. reducerea pozitiei valutare in limitele admise de reglementarile in vigoare
5. lichidizarea partiala sau totala a portofoliului de titluri de stat fie prin operatiuni REPO/REVERSE REPO, fie prin vanzare definitiva
6. obtinerea de credite pe perioade mai lungi de la banci corespondente , si/sau BNR
7. masuri ce incalca prevederile legale , ale caror sanctiuni sunt cuantificabile , anume reducerea pozitiei valutare sub minimul impus de norme , utilizarea disponibilitatilor din RMO (nerealizarea RMO)
8. majorarea capitalului social , imprumuturi subordonate

Gravitatea crizei depinde de cresterea ponderii resursei la vedere . Nivelul de alerta determinat ca abatere procentuala fata de nivelul programat este de 10 % , adica cresterea resursei la vedere cu 10% inseamna trecerea la un alt nivel al crizei . Teoretic ar exista 4 stadii.

BIBLIOGRAFIE:

1. Basno C., Dardac N., Riscuri bancare. Cerințe prudențiale. Monitorizare, Editura. Didactică și Pedagogică București. R.A. 1999
2. Bătrâncea, I., Diagnostic și evaluare, Editura Risoprint Cluj-Napoca. 2003.
3. Brendea, C., Zamfirescu M., Dăeanu V., Ghiță M., Riscul și performanța creditului bancar în România, CNI „CORESI” București, 2001.
4. Nițu I., Managementul riscului bancar, Ed. Expert, București, 2000.
5. Rotaru C.-, Managementul performanței bancare, Ed. Expert, 2001

6. Trenca, I., Metode și tehnici bancare. Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca. 2002.
7. Trenca, I., Performanțe și riscuri bancare. Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor Cluj-Napoca (notițe de curs). 2003/2004.